

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Ф І Л О С О Ф І Я
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
КАНДИДАТА НАУК (PhD)

Обговорено та затверджено на
засіданні кафедри філософії та
соціально-гуманітарних
дисциплін,
протокол № 3 від 28. 10. 2015 р.

Філософія. Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів наукового ступеня кандидата наук (PhD) / Укладач Киселиця С. В. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – 53 с.

Укладач: Киселиця Світлана Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін

Відповідальний за випуск: Крук Олександр Іванович, завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ, кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: Хамітов Назіп Віленович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ, провідний науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Значення дисципліни «Філософія»

для реалізації вимог кваліфікаційної характеристики фахівця полягає у формуванні культури мислення. Для цього необхідно засвоїти основні засади філософування, виокремлювати значущі проблеми людського буття, володіти методологією та основними методами пізнання, прагнути теоретичними засобами обґрунтовувати світоглядні позиції та наукові положення, застосовувати одержані знання при вирішенні професійних задач, навчати міжособистісному спілкуванню на підґрунті загальнолюдських цінностей, спонукати до творчої діяльності.

Зв'язок «Філософії» із суміжними дисциплінами:

при вивченні курсу застосовуються знання із навчальних курсів «Логіка», «Філософські проблеми наукового пізнання», «Історія та теорія української культури», «Історія України», «Політологія», «Релігієзнавство», «Соціологія», «Етика та естетика», «Основи психології та педагогіки вищої школи», поєднання яких сприяє формуванню продуктивної уяви на підставі доповнення аналітичного підходу, властивого конкретним наукам, синтезуючим методом пізнання, властивим філософії, допомагає адекватно відтворювати вплив розмаїтих чинників людського буття на досліджуване явище, насамкінець, встановлювати закономірності взаємодії Світу та Людини.

Мета вивчення курсу:

сформувати у здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) розуміння важливості науково-методологічного підходу до аналізу предметів, спонукати до осмислення дійсності на абстрактно-логічному рівні в межах науки та гуманітарної діяльності; прищепити сталі навички самостійного критичного розгляду проблем із залученням основних категорій філософії; виробити стійку зацікавленість до гносеологічної спрямованості філософії як методології наукового пізнання, потреби у духовних зусиллях та розширенні горизонту особистісного світобачення, що спирається на загальнолюдські цінності; підготувати до успішного складання кандидатського іспиту з філософії.

Головним завданням

є формування творчого і науково виваженого підходу до реалій; послідовне вивчення провідних ідей світової та національної філософської традицій; розгляд внутрішніх закономірностей зародження та розвитку парадигм філософування; пошук проблемного підґрунтя основних категорій філософського знання, поєднання теоретичних знань зі світоглядно-

психологічними настановами, формулювання власної думки та обстоювання особистої позиції з огляду на гуманістичні підвалини минувшини та їх пошук у сучасності.

Особливості вивчення предмету вимагають виконання низки навчально-методичних завдань:

- надати цілісне уявлення про особливості змісту та проблематики філософського знання;
- прищепити навички роботи із першодруками видатних представників світової та української філософії;
- зазначити значущість філософсько-методологічного інструментарію у вирішенні нагальних питань та свідомому регулюванню власної життєдіяльності;
- навчити сучасним методам проведення філософсько-аналітичних розвідок у царинах наукової та практичної діяльності;
- визначити специфіку філософсько-методологічного аналізу ідей та засобів вирішення проблем;
- вказати на необхідність формування загальнолюдських духовно-моральних цінностей, гуманізації особистості та соціального оточення;
- ознайомити з особливостями творчого мислення, логічного висловлювання та коректної аргументації у ході наукової дискусії.

Аспіранти та здобувачі, що готуються до іспиту, повинні розуміти:

- особливості процесу формування висхідних методологічних принципів мислення та пізнання;
- сутність та проблематику філософії науки;
- внутрішню логіку становлення предмету дослідження;
- специфіку філософії як історію пошуків та визначення граничних підстав людського буття;
- основні категорії філософії, що розроблені для осмислення буття, історії та культури в їх духовних, соціальних, наукових та технічних вимірах;
- складові процесу формування та функціонування знання.

Аспіранти та здобувачі повинні вміти:

- чітко визначати форми та рівні функціонування знання;
- виявляти специфічні сутнісні характеристики людського буття та креативно застосовувати їх у власній дослідницькій діяльності;
- формулювати проблему та вказувати шляхи її можливого розв'язання у науковому, технологічному, соціальному контексті;
- оперувати філософськими категоріями, поняттями та концептами при аналізі реальних ситуацій особистісного та суспільного життя;
- обґрунтовувати свою науково-теоретичну та громадянську позиції.

СТРУКТУРА КУРСУ

**I. ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ
ЗАХОДУ І СХОДУ**

II. ОНТОЛОГІЧНІ ТА ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ВИМІРИ БУТТЯ

III. СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

IV. ФІЛОСОФІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема 1. Походження, проблематика та функції філософії.

Тема 2. Філософія Стародавнього Сходу.

Тема 3. Антична філософія та її специфіка.

Тема 4. Філософія європейського Середньовіччя.

Тема 5. Філософія доби Відродження.

Тема 6. Філософія Нового часу.

Тема 7. Німецька класична філософія.

Тема 8. Релігійне подолання гносеологізму: новокласична філософія XIX століття.

Тема 9. Некласична філософія XIX – початку XX століття.

Тема 10. Епістемологічна та аксіологічна проблематика сучасної філософії.

Тема 11. Основні концепції людини у сучасній філософії.

Тема 12. Зустріч Сходу і Заходу в українській та російській філософії: класика і сучасність.

Тема 13. Філософія та її місце в житті людини.

Тема 14. Буття людини як фундаментальна проблема філософії.

Тема 15. Духовно-аксіологічні та психологічні виміри буття людини.

Тема 16. Праксеологічні та етичні виміри людського буття.

Тема 17. Особистість у вимірах філософського аналізу.

Тема 18. Сенс життя, смерть та безсмертя як філософські проблеми.

Тема 19. Культура і цивілізація.

Тема 20. Поняття, структура та закони розвитку суспільства.

Тема 21. Людина в історичних вимірах суспільного буття.

Тема 22. Сучасна філософська глобалістика та футурологія.

Тема 23. Діалектика та її модифікації в осягненні людини, суспільства, світу.

Тема 24. Пізнання і творчість у бутті людини.

Тема 25. Філософія як світоглядно-методологічна основа наукового пізнання.

Тема 26. Логіка наукового пізнання.

Тема 27. Структура наукового дослідження.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Мета і форми проведення семінарів

Практична частина вивчення курсу містить 20 тем семінарських занять для аспірантів і слухачів, які готуються до здачі кандидатського іспиту з філософії, що має стати сполучною ланкою між лекціями і самостійною роботою. У залежності від складності обговорюваних проблем визначається кількість часу, що відводиться для підготовки та проведення семінарського заняття.

Семінари логічно пов'язані та взаємодоповнюються, відповідають вимогам до кваліфікаційної характеристики фахівця усіх напрямів підготовки.

Практичні заняття зі здобувачами наукового ступеня доктора філософії (PhD) містять ознаки міждисциплінарного зібрання задля обміну інформацією, проведення дискусії, презентації (технічної – включно) учасниками власного бачення способів вирішення поставленого завдання. Вони відображають актуальні проблеми філософії, репрезентують основні навчально-методичні та науково-дослідницькі аспекти, винесених на кандидатський іспит питань із наступних філософських наук:

- 09.00.01 – онтологія, гносеологія, феноменологія;
- 09.00.02 – діалектика і методологія пізнання;
- 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії;
- 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури;
- 09.00.05 – історія філософії;
- 09.00.06 – логіка;
- 09.00.07 – етика;
- 09.00.08 – естетика;
- 09.00.09 – філософія науки;
- 09.00.10 – філософія освіти;
- 09.00.11 – релігієзнавство;
- 09.00.12 – українознавство;
- 09.00.14 – богослов'я.

Участь аспірантів та здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) у практичних заняттях повинні виявити ступінь засвоєння основних ідей філософії як методології наукового пізнання, вміння аналізувати ключові поняття, коректно з наукової точки зору формулювати твердження чи концепти, аргументовано обстоювати світоглядно-теоретичні позиції.

Провідним завданням проведення семінарів є удосконалення здатності до публічних виступів та вміння вести дискусії. Семінарські заняття проходять у вигляді обговорення заздалегідь запропонованих питань, що супроводжуються посиланням на визнану (у науковому та навчально-методичному вимірах) літературу.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Філософія та її роль у житті людини

1. Філософія та світогляд. Буденний, особистісний та філософський світогляд.
2. Ідеалістичні та матеріалістичні орієнтири філософа. Філософія як духовне розв'язання основної суперечності епохи
3. Основні форми філософування: теоретична філософія, есеїстична філософія та філософське мистецтво.
4. Наука, релігія, філософія та мистецтво як типи світосприйняття.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Роль філософії в соціалізації людини.
- ✓ Філософський текст і особистість філософа.
- ✓ Філософія у царині культури: філософія і політика, філософія і право, філософія і мораль.
- ✓ Міфологія як передфілософія.

Література

- Бердяев Н. Самопознание. – М. 1991.
- Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М., 1987.
- Делёз Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? – СПб., 1998.
- Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство. – М., 1990.
- Кессиди Ф.Х. От мифа к логосу. – М., 1972.
- Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды. – К., 2000.
- Малахов В.А. Культура и человеческая целостность. – К., 1984.
- Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию? – М., 1990.
- Мунье Э. Что такое персонализм? – М., 1994.
- Найдыш В.М. Философия мифологии. – М., 2002.
- Осипов А.О. Онтологія духовності: Монографія: У 2-х кн. – Миколаїв, 2008.
- Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. – К., 1997.
- Рассел Б. Искусство мыслить. – М., 1999.
- Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М.: Прогресс–Традиция, 2002. – 496 с.
- Таранов П.С. Современники вечности: В 2-х т. – М., 2001.
- Табачковський В.Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». – К., 2005.
- Фрэйзер Д.Д. Золотая ветвь: Исследование магии и религии. Пер. с англ. – М., 1983.

- Хамитов Н. Освобождение от обыденности: искусство как разрешение противоречий жизни. – К., 1995.
- Ясперс К. Философская вера // Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Тема 2. Філософія, її походження, проблематика та функції

1. Предметне самовизначення філософії.
2. Основні проблеми філософії, їх взаємозв'язок із засадами людського існування.
3. Структура філософського знання.
4. Причини виникнення філософії та історичні етапи становлення філософії.
5. Функції філософії.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Сучасні уявлення про філософію, її особливості як форми суспільної свідомості.
- ✓ Раціональне та містичне у філософії.
- ✓ Філософія як любов до мудрості.

Література

- Большая книга мудрости. Золотые афоризмы на все времена. 2 издание / Сост. Подольский Ю.Ф. – Харьков-Белгород: Клуб семейного досуга, 2015.
- Габермас Ю. Єдність розуму у розмаїтті його голосів. – К., 2002.
- Гегель Г.В.Ф. Кто мыслит абстрактно? / Работы разных лет: В 2 т. – М., 1971.
- Делёз Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? – СПб., 1998.
- Єрмоленко А.М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – панування природи. Монографія. – К.: Лібра, 2010.
- Ильенков Э.В. Философия и культура. – М., 1991.
- Кликс Ф. Пробуждающееся мышление. История развития человеческого интеллекта. – К.: Издательство при Киевском государственном университете издательского объединения «Вища школа», 1985.
- Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? – М., 1991.
- Попович М.В. Бути людиною. – К., 2011.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1994 – 1997.
- Таранов П. Анатомия мудрости. Жизнь, судьба, учения 120 философов. В двух томах. – Симферополь, 1999.

- Тарнас Р. История западноевропейского мышления / Пер. с англ. – М., 1998.
- Философский словарь Владимира Соловьева. – Ростов н/Д.: Феникс, 1997.
- Хайдеггер Й. Що таке метафізика? // Читанка з історії філософії. Книга VI. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993.

Тема 3. Буття як фундаментальна проблема філософії

1. Проблема походження світу та людини в ньому. Рівні буття.
2. Специфіка людського буття.
3. Свідомість.
4. Самосвідомість.
5. Пізнання та творчість. Поняття волі до пізнання і волі до творчості.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Сучасні уявлення про матерію.
- ✓ Буденне та особистісне у суспільному житті, суперечність між ними.
- ✓ Розуміння і самоідентифікація.
- ✓ Рух, простір, час.

Література

- Бердяев Н. О назначении человека. – М., 1993.
- Бубер М. Проблема человека // Два образа веры. – М., 1995.
- Василькова В.В. Порядок и хаос в развитии социальных систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации). – СПб.: Издат-во «Лань», 1999.
- Головки Б.А. Філософська антропологія. – К., 1997.
- Жильсон Э. Философ и теология. – М., 1995.
- Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов. – М., 1989.
- Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз) : монографія. – Ніжин, 2011.
- Мунье Э. Персонализм. – М., 1992.
- Попович М.В. Творчество и идея целостности // Світогляд і духовна творчість. – К., 1993.
- Пригожин И., Стенгерс И. Время, хаос, квант. – М.: Прогресс, 1999.
- Рікер П. Сам як інший. Пер. з фр. – К., 2000.
- Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
- Табачковський В.Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». – К., 2005.

- Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
- Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник: Пер. с англ. и нем. – М., 1990.
- Хамитов Н.В. Афоризмы Силы : Тайна красоты отношения к себе и другому. – М., Х., 2005.
- Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости // Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М., 1992.

Тема 4. Особистість у вимірах філософського аналізу

1. Поняття особистості. Особистість як єдність духовного та душевного начал людського буття.
2. Особистість та проблема самотності.
3. Особистість та стать. Філософія статі.
4. Любов як актуалізація особистісного начала в людині.
5. Ідея безсмертя особистості як основа формування фундаментальних сенсожиттєвих уявлень.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Філософія як раціональний спосіб самоусвідомлення та ціннісної зорієнтованості особи.
- ✓ Особистість та індивідуальність.
- ✓ Плідні та неплідні орієнтації особистості.

Література

- Агацци Э. Человек как предмет философии // Вопросы философии.– 1989.– №2.
- Бердяев Н. Эрос и личность: Философия пола и любви. – СПб., 2007.
- Бёрн Э.Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. Пер. с англ. А. Грузберга. – М.: Эксмо, 2007.
- Бубер М. Я и Ты // Бубер М. Два образа веры. – М., 1999.
- Вейнингер О. Пол и характер.-М., 1993.
- Гусев В.І. Вступ до метафізики: Навчальний посібник. – К., 2004.
- Крилова С.Хамитов Н. Психология красивой женщины. – М., Х., 2004.
- Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды. – К., 2000.
- Лабиринты одиночества: Пер. с англ. – М.,1989.
- Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 1987.
- Мамардашвили М. Мой опыт нетипичен. – СПб., 2000.
- Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. – К., 1997.
- Попов М.В. Аксиологія і медицина (Проблема цінностей і медицина). – К.,

2003.

- Роменец В. Жизнь и смерть в научном и религиозном истолковании. – К., 1989.
- Соловьев В. Смысл любви // Философия искусства и литературная критика. – М., 1991.
- Фромм Э. Искусство любить // Душа человека. – М., 1992.
- Хамитов Н. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. – К. – М., 2002.
- Хамитов Н. Одиночество женское и мужское. – М., Х., 2004.
- Хамитов Н. Освобождение от одиночества. – М., Х., 2005.
- Ялом И. Экзистенциальная психотерапия. Пер. с англ. – М., 1999.

Тема 5. Особливості світосприйняття у давньосхідній філософії

1. Захід та Схід як шляхи людського буття у світі та їх специфіка.
2. Особливості філософування в Давній Індії: астика і настика.
3. Характерні риси філософії Давнього Китаю.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Корені індійської філософії: Веди та Упанішади.
- ✓ Ранній буддизм, індуїзм та їх основні проблеми.
- ✓ «Дао», «їнь», «ян», «у-вей» як фундаментальні категорії давньокитайської філософії.

Література

- Аверинцев С.С. Западно-восточные размышления или о несходстве сходящего // Восток-Запад. Исследования. Переводы. Публикации. – М., 1988.
- Беседы и суждения Конфуция. Изд. 2-е, испр. – СПб., 2001.
- Буддизм. Философия «великой религии срединного пути» / Сост. Боцман Я.В. – Х., 2002.
- Корнев В.И. Сущность учения буддизма // Философские вопросы буддизма. – Новосибирск, 1984.
- Лао-цзи. Дао де цзин // Читанка з історії філософії. – К., 1992.
- Лу Куань Юй. Даосская йога, алхимия и бессмертие. – СПб., 1993.
- Радхакришнан С. Индийская философия. В 2 т. Пер. с англ. – СПб., 1994.
- Ригведа. Избр. гимны. – М., 1972.
- Тіпітака. Джаммапада // Читанка з історії філософії. – К., 1992.
- Щербацкой Ф. Избранные труды по буддизму. – М., 1991.
- Эрикер К. Буддизм. – М., 2002.

- Юнг К.Г. Йога и Запад: Сборник: Пер. с нем. – Льв., К., 1994.
- Юнг К., Фромм Э., де Мартино Р., Уотс А., Блис Р. Что такое дзен? – К., 1995.

Тема 6. Космоцентризм античної філософії

1. Рання давньогрецька філософія.
2. Класична антична філософія.
3. Філософія доби еллінізму.
4. Римська філософія.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Антична міфологія та її місце у стародавньогрецькій філософії.
- ✓ Атомізм античності.
- ✓ Неоплатонізм.

Література

- Аристотель. Метафизика // Соч. В 4 т. – Т.1. – М., 1991.
- Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1976.
- Богомолов А.С. Античная философия. – М., «Мысль», 1995.
- Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. Пер. с фр. – М., 1988.
- Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М., 1987.
- Гомер. Илиада. Одиссея. Пер. с древнегреч. – М., 1967.
- Джохадзе Д.В. Основные этапы развития античной философии. – М., 1977.
- Епікур. Лист до Геродота. Головні думки // Читанка з історії філософії. – К., 1992.
- Кессиди Ф.Х. Сократ. – М., 1988.
- Лосев А.Ф. История античной философии. – М., 1989.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. – М., 1975.
- Лосев А.Ф. Последние века (3-6 века). – М., 1988.
- Лукрецій, Тіт Кар. Про природу речей. – К., 1988.
- Марк Аврелій. На самоті з собою. Роздуми // Читанка з історії філософії. – К., 1992.
- Платон. Держава. – К., 2000.
- Платон. Тімей // Читанка з історії філософії, книга I. Філософія Стародавнього світу. – К., 1992.
- Платон. Пир // Соч. В 4 т. Т. 2. – М., 1993.

- Плотин. Эннеады. – М., 1995.
- Пролеев С. Античный мир. – М., 2000.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Античность. – СПб., 1994.
- Сенека Л.А. Нравственные письма к Луцилию. – М., 1986.
- Фрагменты ранних греческих философов. От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики. Ч.1. – М., 1989.
- Чанышев А. Философия древнего мира. – М., 2004.

Тема 7. Релігійний характер середньовічної філософії

1. Християнство як світоглядна основа середньовічної філософії.
2. Класична патристика.
3. Схоластика, її характеристика та основна проблематика.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Проблема співвідношення віри та розуму: філософські побудови Тертулліана.
- ✓ Августин Блаженний: самопізнання як умова пізнання Бога.
- ✓ Онтологічні докази існування Бога у вченні Томи Аквінського.

Література

- Абеляр П. История моих бедствий. – М., 1959.
- Біблія. Святе письмо Старого і Нового Заповіту.
- Богословие в культуре Средневековья . – К., 1992.
- Бозций С. «Утешение философией» т другие трактаты. – М., 1990.
- Гофф Ф. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
- Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1984.
- Донини А. У истоков христианства. – М., 1989.
- Жильсон Э. Разум и откровение в Средние века // Богословие в культуре средневековья. – К., 1992.
- Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії. – Львів, 2001.
- Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии. – М., 1983.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Средневековье. – СПб., 1994.
- Святой Августин. Сповідь. Пер. з латини. – К., 1999.
- Соколов В.В. Средневековая философия. – М., 1986.
- Тертуллиан. О плоти Христовой // Избр. соч. – М., 1994.
- Фома Аквинский «О бытии и сущности» // Антология мировой философия в четырех томах. Т.1, Часть 2. – М., 1969.

- Фома Аквинский. Сумма теологии I-II // Вопросы философии. – 1997. – № 9.
- Хейзинга И. Осень Средневековья. – М., 1989.
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.

Тема 8. Антропоцентризм філософії Відродження

1. Антопоцентризм філософії доби Відродження.
2. Соціальні утопії.
3. Мак'явеллізм.
4. Основні ідеї Реформації. Контрреформація.
5. Натурфілософія.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Пантеїстична діалектика М. Кузанського.
- ✓ Світогляд М. Лютера.
- ✓ Гуманістично-релігійна філософія Еразма Роттердамського.
- ✓ Геліоцентризм Миколая Коперника.

Література

- Бруно Дж. Диалоги. – М., 1949.
- Валла Лоренцо. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. – М., 1989.
- Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К., 1994.
- Гарэн Э. Проблемы итальянского Возрождения. Пер. с итал. – М., 1986.
- Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
- Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. – К., 2000.
- Данте Алигьери. Божественная комедия. – М., 1987.
- Коперник Н. О вращении небесных сфер [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/kopern/index.php
- Кузанский Н. Об учёном незнании // Соч. в 2-х т. Т. 1. – М., 1979.
- Лютер М. О рабстве воли // Избранные произведения . – СПб., 1994.
- Макіавеллі Н. Державець. – К., 2001.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1996.
- Роттердамський Е. Похвала глупоті. Домашні бесіди. – К., 1993.
- Таранов П. Анатомія мудрости. Жизнь, судьба, учения 120 философов. В 2 томах. – Симферополь, 1999.
- Тарнас Р. История западноевропейского мышления / Пер. с англ. – М., 1998.

Тема 9. Наукоцентризм філософії Нового часу

1. Соціально-економічні передумови формування філософії Нового часу.
2. Раціоналізм та емпіризм: Декарт проти Бекона.
3. Основні ідеї Просвітництва.
4. Французький матеріалізм.
5. Суб'єктивно-ідеалістичні концепції філософії XVIII століття.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Монадологія Г.Лейбніца.
- ✓ Пантеїзм Б.Спінози.
- ✓ Соціальна філософія і теорія пізнання Д.Локка.
- ✓ Філософія Т.Гоббса.

Література

- Акимова А. Вольтер. – М., 1970.
- Бэкон Ф. Новый органон // Сочинения в 2 т. Т.2. – М., 1989.
- Вольтер. Трактат о метафизике // Философские сочинения. – М., 1988.
- Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та виховання. – К., 1994.
- Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. – К., 2000.
- Гольбах П. Система природи, или о законах... // Избр. филос. произв.: В 2 т. Т.1. – М., 1963.
- Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. – К., 2000.
- Г'юм Д. Трактат про людську природу: Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі – К., 2003.
- Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукати істину в науках. – К., 2001.
- Декарт Р. Метафізичні розмисли. – К., 2000.
- Дидро Д. Энциклопедия, или Толковый словарь наук, искусств и ремёсел. – М., 1982.
- Кузнецов В.Г., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западно-европейская философия 18 столетия. – М., 1985.
- Ламетри Ж.О. Сочинения. – М., 1983.
- Лейбниц Г.У. Сочинения : В 4 т. – М., 1982, - Т.1.
- Локк Дж. Досвід про людське розуміння. – К., 2001.
- Мамардашвили М. Картезианские размышления. – М., 1993.
- Мінаков М.А. Історія поняття досвіду: Монографія. – К., 2007.
- Нарский И.С. Давид Юм. – М., 1973.
- Нарский И.С. Западно-европейская философия XVII века. – М., 1974.

- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Новое время. – СПб., 1996.
- Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. – К., 2001.
- Спиноза Б. Избранные произведения: В 2 т. – М., 1957.

Тема 10. Німецька класична філософія

1. Принципи наукового пізнання у німецькій класичній філософії.
2. Докритичний і критичний періоди у творчості І.Канта.
3. Вчення про тотожність мислення і буття та діалектичний метод Г.Гегеля.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Єдність діалектики, логіки і гносеології у німецькій класичній філософії.
- ✓ Вчення про абсолютне «Я» у філософії Й.Фіхте.
- ✓ Натурфілософія та філософія мистецтва Ф.Шеллінга.
- ✓ Механістичний матеріалізм та антропологія Л.Фейербаха.

Література

- Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть I. Кант. Фихте. Шеллинг. – К., 2003.
- Булатов М.А. Немецкая классическая философия. В 2-х частях. Часть II. Гегель. Фейербах. – К., 2006.
- Гайденок П.П. Философия Фихте и современность. – М., 1979.
- Гегель Г. Кто мыслит абстрактно? // Гегель Г. Работы разных лет. Т.1. – М., 1972.
- Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. – СПб., 1992.
- Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Т. 1. Наука логики. – М., 1974.
- Гете И.В. Фауст. – М., 1962.
- Гулыга А. Гегель. – М., 1970.
- Гулыга А. Кант. – М., 1981.
- Гулыга А. Немецкая классическая философия. – М., 1986.
- Гулыга А. Шеллинг. – М., 1982.
- Енгельс Ф. Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори 2-е вид. Т.21. – К., 1964.
- Кант И. Критика чистого разума. – СПб., 1993.
- Кант И. Критика практического разума // Сочинения. Т.4. Ч.1. – М., 1965.

- Кушаков Ю.В. Историко-философская концепция Л. Фейербаха. – К., 1981.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Новое время. – СПб., 1996.
- Фейербах Л. Вопрос о бессмертии души с точки зрения антропологии. Основные положения философии будущего // Избр. Соч. – Т.1. – М., 1995.
- Фихте Й.Г. Наукоучение 1801 года. – М., 2000.
- Шеллинг Ф.В. Сочинения : В 2 т. – М., 1987-1989.
- Шеллинг Ф.В.И. Система трансцендентального идеализма. – Л., 1936.
- Шинкарук В.И. Логика, диалектика и теория познания Гегеля. – К., 1964.

Тема 11. Некласична та новокласична філософія XIX — початку XX століття

1. Поняття неklasичної філософії. Новокласична філософія: релігійне подолання гносеологізму.
2. Соціоцентрична парадигма людини: марксизм.
3. Волюнтаризм: філософія А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.
4. Психоаналітична парадигма людського буття.
5. Екзистенціальна діалектика С.К'еркегора.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Концепція сумніву-віри у прагматизмі.
- ✓ Категорія «відчуження людини» у молодого К. Маркса.
- ✓ Філософські погляди Гете: людина як Всесвіт.
- ✓ Романтизм як теорія, есеїстика та філософське мистецтво.

Література

- Бергсон А. Два источника морали и религии. – М., 1994.
- Бергсон А. Душа и тело Опыт о непосредственных данных сознания. Материя и память // Сочинения: В 2 т. Т.1. – М., 1993.
- Быховский Б.Э. Кьеркегор. – М., 1972.
- Габитова Р.М. Философия немецкого романтизма. – М., 1989.
- Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Твори. 2-е вид. Т.21. – К., 1964.
- Кьеркегор С. Наслаждение и долг. Пер. с дат. Изд. 3-е. – К., 1994.
- Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
- Левчук Л.Т. Психоанализ: История, теория, мистецька практика. – К., 2002.
- Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология. Глава «Фейербах» // Избр.

- соч. в 9 т.т. Т. 2. – М., 1985.
- Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие // Маркс К., Энгельс Ф. Соч., 2-е изд. Т.13. – М., 1959.
 - Ницше Ф. Так говорил Заратустра // Сочинения. – М., 1990.
 - Ницше Ф. Воля к власти. – М., 1992.
 - Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. – Л., 1990.
 - Пирс Ч.С. Избранные произведения. – М., 2000.
 - Сартр Ж.П. Фрейд. – М., 1994.
 - Фейербах Л. Вопрос о бессмертии души с точки зрения антропологии // Избр. Соч. – Т.1. – М., 1995.
 - Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М., 1989.
 - Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1994.
 - Фрейд З. Я и Оно. Введение в психоанализ // Избранное. – М., 1999.
 - Фромм Э. Душа человека. – М., 1992.
 - Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1986.
 - Шлегель Ф. Развитие философии в двенадцати томах // Эстетика. Философия. Критика. – М., 1983.
 - Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости // Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М., 1992.
 - Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. – М., 1992.
 - Юнг К. Об архетипах коллективного бессознательного // Архетип и символ. – М., 1991.
 - Юнг К. Сознание и бессознательное: Сборник. Пер. с англ. – СПб., 1997.

Тема 12. Схід і Захід в українській та російській філософії: класика та сучасність

1. Витоки і риси української філософії.
2. Особливості слов'янського стилю філософування.
3. Українська сучасна філософія.
4. Російська класична філософія та її «срібна доба».

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Філософія Київської Русі.
- ✓ Філософсько-гуманістична думка українського Ренесансу другої половини XIII – першої половини XVII століть.
- ✓ Києво-Могилянська академія та філософія Просвітництва.
- ✓ Філософія Г.Сковороди: ідеї трьох світів, єдності філософії та життя, сродної праці.
- ✓ «Хутірська філософія» П.Куліша.
- ✓ Філософські погляди Т.Шевченка.

- ✓ «Філософія Серця» П.Юркевича.
- ✓ Світогляд Лесі Українки.
- ✓ Філософські ідеї І.Франка.
- ✓ Мова й національне буття у творчості О.Потебні.
- ✓ Екзистенціальні тенденції Київської філософської школи.

Література

- Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. – М.,1990.
- Велесова книга. Славянские Веды. – М., 2002.
- Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. – М.,1991.
- Винниченко В. Відродження нації: У 3 т. – К., 1990.
- Вишенський І. Твори. – К.,1959.
- Горський В. Історія української філософії. – К., 1997.
- Грушевський М. Хто такі українці, і чого вони хочуть. – К.,1991.
- Донцов Д. Націоналізм. – Лондон; Торонто, 1986.
- Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу // Вибране. – К., 1991.
- Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1992.
- Зеньковский В. История русской философии. – Л., 1991.
- Зеньковский В.В. Основы христианской философии. – М., 1996.
- Кістяківський Б.О. Українці і російське суспільство. Проблеми і завдання соціально-наукового пізнання // Філософ. і соціол. думка. – 1992. - №1.
- Киреевский И.В. Эстетика и критика. – М., 1978.
- Костомаров М.І. «Закон божий» // Книга буття українського народу. – К., 1991.
- Костомаров М.І. Слов'янська міфологія: Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. – К., 1994.
- Куліш П. Вибрані твори. – К.,1969.
- Кульчицький О. Український персоналізм. – Мюнхен; Париж; 1985.
- Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Київ; Філадельфія, 1995.
- Липинський В. Релігія і церква в історії України. – К., 1995.
- Лосев А. Русская философия // Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
- Машенко С.Т. Основні проблеми в історії української філософії. – Чернігів, 2001.
- Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах: Навч. посібник / За ред. М.Ф.Тарасенка. – К., 1997.
- Попович М.В. Мироззрение древних славян. – К., 1985.
- Попович М.В. Нарис історії культури України. – К., 1999.
- Потебня О. Естетика і поетика слова. – К., 1985.
- Прокопович Ф. Філософські твори: У 3-х т. – К.,1979-1981

- Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. – К., 1983.
- Соловьєв Вл. Оправдание добра // Соч.: В 2 т. – М., 1988.
- Табачковський В.Г. У пошуках невтраченого часу: (Нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників). – К., 2002.
- Толстой Л. Война и мир . – М., 1985.
- Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Україна, 2001.
- Франко І. Хуторна поезія П.О.Куліша / Нарис історії укр.- руської літератури до 1890 р./ Що таке поступ? // Твори. Т.26, Т.41, Т.45. – К., 1980, 1984, 1986.
- Хомяков А.С. Сочинения богословские. – СПб., 1995.
- Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992.
- Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. – К., 1993.
- Шевченко Т.Г. Повна збірка творів. – К.: ТОВ «Видавництво Глорія», 2014. – 400 с.: іл.
- Юркевич П. Сердце и его значение в духовной жизни человека, по учению слова Божия // Философские произведения. – М., 1990.

Тема 13. Основні парадигми сучасної філософії людини

1. Проблема співвідношення віри, знань і цінностей у сучасній філософії.
2. Філософська антропологія у ХХ столітті.
3. Екзистенціалізм як спосіб існування та філософування.
4. Персоналізм як спосіб буття та філософська течія.
5. Основні тенденції розвитку Київської світоглядно-антропологічної школи.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Філософська та медична антропології: спільне та відмінне.
- ✓ Екзистенційна антропологія та метаантропологія як поєднання підходів
- ✓ філософської антропології, екзистенціалізму та персоналізму.
- ✓ Феномен гуманізму, етапи його філософського розуміння.
- ✓ Особливості взаємодії філософської та медичної антропології.

Література

- Агацци Э. Человек как предмет философии // Вопросы философии.– 1989.– №2.
- Бердяев Н. А. О назначении человека. – М., 1993.
- Бёрн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. Пер. с англ. А. Грузберга. – М.: Эксмо, 2007.

- Бубер М. Проблема человека // Два образа веры. – М., 1995.
- Головкин Б.А. Філософська антропологія. – К., 1997.
- Горак Г.І. Смысл життя, безсмертя буття і доля людини // Філософсько-антропологічні читання '96. – 1996. – Вип. 2.
- Жильсон Э. Философ и теология. – М., 1995.
- Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов. – М., 1989.
- Киселиця С.В. Віра як екзистенціал людського буття / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.01 – онтологія, гносеологія, феноменологія. – Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, Київ, 2013.
- Крылов В.Ю., Курдюмов С.П., Малинецкий Г.Г. Психология и синергетика. – М.: Институт прикладной математики РАН, 1990.
- Левчук Л.Т. Психоанализ: от бессознательного к «усталости сознания». – К., 1989.
- Лях В. Е. Екзистенційна свобода: вибір та відповідальність (філософська концепція Ж.-П. Сартра) // Філософська та соціологічна думка. 1995.- № 5-6.
- Мунье Э. Персонализм. – М., 1992.
- Парсонс Г. Человек в современном мире. Пер. с англ. – М., 1985.
- Попов М.В. Аксиология і медицина (Проблема цінностей і медицина). – К., 2003.
- Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. – К., 1997.
- Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
- Рікер П. Сам як інший. Пер. з фр. – К., 2000.
- Табачковський В.Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». – К., 2005.
- Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
- Хамитов Н. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. – К. – М., 2002.
- Шинкарук В.И., Яценко А.И. Гуманизм диалектико-материалистического мировоззрения. – К., 1984.
- Ялом И. Экзистенциальная психотерапия. Пер. с англ. – М., 1999.

Тема 14. Епістемологічна та аксіологічна проблематика в сучасній філософії

1. Провідні тенденції та напрями розвитку європейської та української філософії на зламі ХХ та ХХІ ст.
2. Позитивізм.
3. Прагматизм.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Аналітична філософія.
- ✓ Герменевтика.
- ✓ Феноменологія.

Література

- Башляр Г. Новый рационализм. Пер. с фр. – М., 1987.
- Вернадский В. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
- Витгенштейн Л. Логико-философский трактат. – М., 1958.
- Гадамер К. - Г. Истина и метод. – М., 1998.
- Гуссерль Э. Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философии. Философия как строгая наука. – Мн.: Харвест., М.: АСТ, 2000.
- Делокаров К.Х., Демидов Ф.Д. В поисках новой парадигмы. Синергетика. Философия. Научная рациональность. – М.: РАГС, 1999.
- Дільтей В. Виникнення герменевтики // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки: Хрестоматія. – К., 1996.
- Джеймс У. Воля к вере / Пер. с англ. – М., 1997.
- Джемс В. Многообразие религиозного опыта. – СПб., 1993.
- Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. – К., 1999.
- Карнап Р. Подолання метафізики через логічний аналіз // Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. – К., 1998.
- Карнап Р. Философские основания физики. – М., 1971.
- Категориальные структуры познания и практики / Авт. кол. Табачковский В.Г. и др. – К., 1986.
- Кузнецов В.Г. Герменевтика и гуманитарное познание. – М., 1991.
- Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
- Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм // Полн. собр. соч. Т.18. – М., 1969.
- Лютий Т.В. Розумність нерозумного : Монографія. – К., 2007.
- Лэйнг Р.Д. Феноменология переживания. – К., 1995.
- Марголис Дж. Личность и сознание. Перспективы нередуктивного материализма. – М., 1986.
- Мінаков М.А. Історія поняття досвіду: Монографія. – К., 2007.
- Пирс Ч.С. Избранные произведения. – М., 2000.
- Полани М. Личностное знание. Пер. с англ. – М., 1985.
- Попович М.В. Логіка і наукове пізнання. – К., 1971.
- Поппер К. Логика и рост научного познания. – М., 1983.
- Рикер П. Герменевтика, этика, политика. – М., 1995.
- Табачковський В.Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в

- пошуках «неевклідової рефлексивності». – К., 2005.
- Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
 - Хамитов Н. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. – К., М., 2002.
 - Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1986.
 - Якобсон Р. Язык и бессознательное. – М., 1996.

Тема 15. Культура і цивілізація

1. Культура і цивілізація: суперечність та її розв'язання.
2. Основні проблеми суспільно-філософської думки сучасності.
3. Свобода і відповідальність в історії.
4. Інтерсуб'єктивність як основа спілкування. Етика ділового спілкування.
5. Поняття етнокультури.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Роль особистості в історії.
- ✓ Плюральність ідентичностей в сучасному світі.
- ✓ Організація колективу як примусовість та гармонія інтересів.
- ✓ Основні концепції та методики спілкування.

Література

- Бердяев Н. Воля к жизни и воля к культуре // Философские дискуссии 20-х г.г. – М., 1990.
- Гегель Г. Кто мыслит абстрактно? // Гегель Г. Работы разных лет. Т.1. – М., 1972.
- Кууси П. Этот человеческий мир. Пер. с англ. – М., 1988.
- Личковах В.А. Слов'янський Sacrum – скарбниця Європи: Наукові та публіцистичні праці із славістики, україністики, культурологічної регіоніки. – Чернігів, 2010.
- Малахов В.А. Культура и человеческая целостность. – К., 1984.
- Маркузе Г. Одномірна людина. Дослідження розвинутого індустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К., 1996.
- Марсель Г. К трагической мудрости и за её пределы // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Рикер П. Герменевтика, этика, политика. – М., 1995.
- Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.

- Степин В.С. Саморазвивающиеся системы: стратегии познания и деятельности// Рационализм и культура на пороге III тысячелетия. Приветствия и пленарные доклады Третьего Российского философского Конгресса (16-20 сентября 2002 года, Ростов-на-Дону). – Москва: Московский философский фонд, 2003.
- Столяр М.Б. Религия советской цивилизации. – К., 2010.
- Табачковський В.Г. У пошуках невтраченого часу: (Нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників). – К., 2002.
- Успенский П. Новая модель Вселенной. – СПб., 1993.
- Філософія етнокультури та морально-естетичні стратегії громадянського самовизначення: Збірник наукових статей. – Чнг., 2006.
- Хамитов Н. Философия. Бытие. Человек. Мир – К., 2006.
- Черныш А.М. Войти в душу народную: Отечественная мысль XIX-XX веков о характере русского народа. – М., 2011.
- Шелер М. Положение человека в Космосе // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Шпенглер О. Закат Европы. – М., 1993.

Тема 16. Поняття, структура та закони розвитку суспільства

1. Виникнення та історичні етапи розвитку суспільства.
2. Поняття економічного виміру суспільства.
3. Поняття політичного виміру суспільства.
4. Поняття соціального виміру суспільства.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Основні концепції філософії історії.
- ✓ Людина як головна виробнича сила суспільства.
- ✓ Філософія управління.
- ✓ Філософія господарювання.

Література

- Булгаков С.Н. Философия хозяйствования. – М., 1990.
- Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Полн. собр. твор. Т.21. – М., 1964.
- Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Т.20. – М., 1959.
- Крымский С.Б. Метаисторические ракурсы философии истории // Вопросы философии. – 2001. – №6.

- Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие. Экономико-философские рукописи 1844 года // Маркс К., Энгельс Ф. Соч., 2-е изд. Т.13., Т.42 – М., 1959.
- Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология. // Избр. соч. В 2 т.т. Т.2. – М., 1985.
- Осипов Ю.М. Опыт философии хозяйства. – М., 1990.
- Патнэм Х. Разум, истина и история. – М., 2002.
- Рікер П. Історія та істина. – К., 2001.
- Табачковський В. Людина. – Екзистенція. – Історія. – К., 1996.
- Тайлор Б. Первобытная культура. Пер. с англ. – М., 1989.
- Тойнбі А. Дослідження історії. – К., 1995.
- Тоффлер О. Особистість майбутнього // Генеза. – 1996. – №1.
- Федоров Н.Ф. Сочинения // Из I тома «Философия общего дела». – М., 1982.
- Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. – 1990. – №3.
- Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Тема 17. Інформаційне суспільство: особливості та перспективи

1. Основні відмінності доіндустріального, індустріального та постіндустріального суспільства.
2. Гносеологія і технологія.
3. Діалектика як вчення про розвиток через боротьбу суперечностей.
4. Альтернативні діалектичні моделі пізнання та перетворення сучасного світу.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Синергетичний підхід у вивченні неструктурованого інформаційного простору. Парадигма нелінійності Германа Хакена.
- ✓ Віртуальна реальність.
- ✓ Філософія техніки.

Література

- Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. – М., 1994.
- Адорно Т. О технике и гуманизме // Философия техники в ФРГ. – М., 1986.
- Аршинов В.И. Синергетика как феномен постнеклассической науки. – М., 1999.
- Белл Д. Наступление постиндустриального общества. Опыт социального прогноза. – М., 1973.

- Белл Д. Социальные рамки информационного общества. – М., 1980.
- Князева Е.М. Синергетика: нелинейность времени и ландшафты коэволюции / РАН, Ин-т философии, Ин-т прикладной математики им. М.В. Келдыша. – М.: КомКнига, 2007.
- Иванов Д.В. Виртуализация общества. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2000.
- Капица С.П. Общая теория роста населения Земли. – М., 1999.
- Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. – М.: Издательство МГУ имени М. В. Ломоносова, серия «XXI век: информация и общество», 1999.
- Моисеев Н.Н. Универсальный эволюционизм (Позиции и следствия) // Вопросы философии. – 1991. – № 3.
- Негодаев И.А. Философия техники. – Ростов н/Д: Издательский центр ДГТУ, 1997.
- Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 312 с.
- Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т.1, 2. – К., 1994.
- Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. – М.: «Мысль», 1991.
- Рузавин Г.И. Синергетика и диалектическая концепция развития // Философские науки. – 1989. – №5.
- Стёпин В.С. Философия науки и техники. – М., 1995.
- Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество. – М.: Рефл-бук, 1999.
- Тоффлер Е. Третья хвиля // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К., 1996.
- Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002.
- Хакен Г. Синергетика. Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1986.
- Хайдеггер М. Вопрос о технике // Время и бытие. – М., 1993.
- Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society. – Washington: World future society, 1981.
- Y. Masuda. Computopia // The information technology revolution. – Oxford, 1985.

Тема 18. Наука як предмет філософського аналізу.

1. Наука: понятійне моделювання людини та світу.
2. Прогностична місія філософської рефлексії.
3. Основні закони мислення.
4. Етика науки та соціальна відповідальність науковця.
5. Світоглядно-антропологічний підхід, екзистенційна антропологія та

метаантропологія як методологія сучасного гуманітарного пізнання та світоглядне підґрунтя природничих наук.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Наука як спеціалізована форма пізнавальної діяльності.
- ✓ Стиль мислення і філософія.
- ✓ Свідомість і мова.
- ✓ Мова оточення та наукова мова: суперечність та можливість її подолання.

Література

- Вебер М. Наука как призвание и профессия // Избр. произв. – М., 1990.
- Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. – М., 1991.
- Гайденок П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII в.в.). – М., 1987. Границы науки. – М.: ИФ РАН, 2000.
- Избранные труды русских логиков XIX века. – М., 1956.
- Копнин П.В. Гносеологические и логические основания науки. – М., 1974.
- Крисаченко В.С. Екологічна культура. – К., 1996.
- Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. – К., 1974.
- Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
- Петрушенко В.Л. Філософія знання. – К.: Кондор, 2005.
- Потебня О. Эстетика і поетика слова. – К., 1985.
- Рассел Б. Искусство мыслить. – М., 1999.
- Рикер П. Герменевтика, этика, политика. – М., 1995.
- Рикерт Г. Границы естественнонаучного образования понятий. – СПб., 1997.
- Стёпин В.С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
- Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки: Пер. с англ. и нем. – М., 1986.
- Философия и методология науки / Под редакцией В. И. Купцова. – М.: АСПЕКТ ПРЕСС, 1996.
- Уайтхед А.Н. Избранные работы по философии. Пер. с англ. – М., 1990.
- Успенський П.Д. Нова модель всесвіту. – СПб., 1993.
- Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К., 1995.

Тема 19. Структура та основні форми наукового пізнання

1. Факт.
2. Проблема.

3. Ідея.
4. Гіпотеза.
5. Закон.
6. Концепція.
7. Теорія.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Характеристика наукового пізнання: суб'єктно-об'єктна взаємодія.
- ✓ Об'єктивний характер істини. Проблема критерію істини.
- ✓ Еволюція філософських уявлень про пізнання та закономірності його розвитку.

Література

- Андрос Е.И. Истина как проблема познания и мировоззрения. – К., 1984.
- Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания, в котором исследованы главные причины заблуждений и затруднений в науках, а также основания скептицизма, атеизма и безверия. Три разговора между Гиласом и Филонусом, в опровержение скептиков и атеистов // Сочинения. – М., 1978.
- Доказательство и понимание / Попович М.В. и др. – К., 1986.
- Крымский С.Б., Парахонский Б.А., Мейзерский В.М. Эпистемология культуры. (Введение в обобщенную теорию познания). – К., 1993.
- Лакатос И. Доказательства и опровержения. – М., 1967.
- Лешкевич Т.Г. Философия науки: традиции и новации. – М.: «Издательство ПРИОР», 2001.
- Мінаков М.А. Історія поняття досвіду: Монографія. – К., 2007.
- Мотрошилова Н.В. Рождение и развитие философских идей / Историко-философские очерки и портреты. – М., 1991.
- Ойзерман Т.И. Принцип познаваемости мира // Филос. науки. – 1990. - №10.
- Полани М. Личностное знание. Пер. с англ. – М., 1985.
- Поппер К. Логика научного исследования. – М., 2004.
- Пригожин И. Переоткрытие времени// Вопросы философии. – 1989. - №8.
- Рассел Б. Исследование значения и истины. – М., 1999.
- Рижко В.А. Концепція як форма наукового знання. – К., 1995.
- Современная философия и наука: знание, рациональность, ценности в трудах мыслителей Запада. – М., 1996.
- Тихомиров О.К. Психологические аспекты процесса компьютеризации. – М.: Дело, 1993.
- Швырев В.С. Анализ научного познания: основные формы направления, проблемы. – М., 1988.
- Ярошовець В.І. Людина в системі пізнання. – К., 1996.

Тема 20. Методологія наукового дослідження

1. Поняття методу та методології наукового пізнання.
2. Вибір предмету, засобів і методів дослідження: чуттєве, раціональне, інтуїтивне знання.
3. Емпіричні методи дослідження: спостереження, вимірювання, порівняння, експеримент.
4. Теоретичні методи дослідження: формалізація, аксіоматичність, гіпотетико-дедуктивність, абстрактне-конкретне, історичність-логічність, екстраполяція.
5. Загальнологічні методи пізнання: аналіз, синтез, індукція і дедукція, аналогія, моделювання.

Питання для самостійного вивчення

- ✓ Основні засади сучасної наукової гносеології.
- ✓ Особливості емпіричного і теоретичного рівнів знань у гуманітарних та природничих науках.
- ✓ Взаємозв'язок логіки та інтуїції у пізнанні.
- ✓ Істинність, похибка, омана і хиба в сучасній науці.

Література

- Адорно Т.К. К логике социальных наук // Вопросы философии. – 1992. – №10.
- Алексеев П.В., Панин А.В. Теория познания и диалектика. – М., 1991
- Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. – М., 1991.
- Зегет В. Элементарная логика. – М., 1985.
- Крушанов А.А. Megascience: новые рубежи наукогенеза // Современная картина мира. Формирование новой парадигмы. – М., 2001.
- Куайн У. ван О. Слово и объект. – М., 2000.
- Лекторский В.А. Объект, субъект, познание. – М., 1980.
- Методы логического анализа. – М., 1977.
- Рассел Б. Человеческое познание: его сферы и границы. – М., 2000.
- Рационализм и культура на пороге тысячелетия. Материалы III Российского философского конгресса (16-20 сентября 2002 г.) в 3 т. – Р.н/Д., 2002.
- Рікер П. Історія та істина. – К., 2001.
- Патнэм Х. Разум, истина и история. – М., 2002.
- Поппер К. Логика и рост научного познания. – М., 1983.
- Философия в современном мире. Философия и логика. – М., 1974.
- Хабермас Ю. Познание и интерес // Филос. науки. – 1990. - №1.

РЕФЕРАТ ТА КРИТЕРІЙ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

Написання реферату є обов'язковим при складанні кандидатського іспиту з філософії та має бути публічно захищеним, що має засвідчити сучасний рівень філософської та методологічної культури автора, його вміння зрозуміти та відтворити існуючі в історії філософії погляди на досліджуваний предмет.

Обравши тему реферату із запропонованого списку, ознайомтесь із переліком рекомендованої літератури. Серед зазначених у ньому джерел Ви знайдете декілька, які виявляться початком власної теоретичної розвідки.

Узгодьте вибір теми реферату з комісією по прийому кандидатського іспиту у вигляді заяви (зразок – у Додатку), яка подається на кафедру філософії та соціально-гуманітарних дисциплін на початку другого семестру поточного навчального року. Бажаємо наснаги та успіхів у дослідницькій діяльності!

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Етико-політичне вчення Конфуція
2. Філософія «серединного шляху» Дайсецу Тайтаро Судзукі
3. Телеологія Аристотеля
4. Формальна логіка Аристотеля
5. Соціальний конструктивізм Платона
6. Ідеалістичне тлумачення людського буття Платоном
7. Плотин «Енеади»: змістовність та значущість
8. Аврелій Августин: самопізнання як умова пізнання Бога
9. Діалектична схоластика П'єра Абеляра
10. Філософія Томи Аквінського як підсумок середньовічної філософії
11. Гуманізм і скептицизм філософії Мішеля Монтеня
12. Натурфілософія Джордано Бруно
13. Пантеїстична діалектика Ніколая Кузанського
14. Структура людського знання Френсіса Бекона
15. Вчення про людину Жюльєна Офре де Ламетрі
16. Вчення про людське сприйняття Джорджа Берклі
17. Раціоналістична концепція філософського Бога Готфріда Лейбніца
18. Вчення про субстанцію та свободу Бенедикта Спінози
19. Політико-філософська доктрина Томаса Гоббса
20. Класичний раціоналізм Рене Декарта
21. Теорія пізнання Джона Локка
22. Політична філософія Джона Локка
23. Вчення про досвід Дейвіда Г'юма
24. Етико-політична доктрина Жана-Жака Руссо
25. Просвітницькі ідеали Дені Дидро
26. Географічний детермінізм Шарля Луї де Монтеск'є
27. Деїзм і матеріалізм у філософії Франсуа Марі Аруе Вольтера
28. Антиномії теоретичного розуму Іммануїла Канта

29. Панлогізм і діалектика у філософії Георга Вільгельма Гегеля
30. Натурфілософський та естетичний ідеал у філософії Фридриха Шеллінга
31. Соціально-економічна теорія Карла Маркса
32. Історичний матеріалізм Фридриха Енгельса
33. Вчення Зигмунда Фрейда: свідоме та позасвідоме
34. Лев Шестов: перемога віри над розумом
35. Філософія життя Артура Шопенгауера
36. Соціально-культурологічна концепція Освальда Шпенглера
37. Нігілізм Фридриха Ніцше
38. Проблема свободи у філософії Жана-Поля Сартра
39. Абсурд у філософії Альбера Камю
40. Вихід за межі трагічної мудрості Габріеля Марселя
41. Карл Ясперс: гранична ситуація та вихід із неї
42. Екзистенціальні виміри буття Мартіна Гайдегера
43. Герменевтика Ганса-Георга Гадамера
44. Феноменологія Едмунда Гуссерля
45. Гельмут Плеснер: людина як ексцентрична істота
46. Трагічний оптимізм Еммануеля Мун'є
47. Філософія С.К'еркегора: віра над безоднями страху та відчаю
48. Прагматизм Вільяма Джеймса
49. Персоналістична спрямованість світорозуміння Мартіна Бубера
50. Карл Юнг: архетипи колективного позасвідомого
51. Ерих Фромм: відчуження та любов
52. Символічні форми культури Ернста Кассіра
53. «Раціовіталізм» Хосе Ортега-і-Гассета
54. Персоналістична спрямованість світорозуміння Тейяра де Шардена
55. «Епістемологічний анархізм» Пола Фейрабенда
56. Філософія науки Томаса Куна
57. Логіко-методологічна концепція Карла Поппера
58. Концепція «неявного знання» Майкла Полані
59. Концепція «інтегрального раціоналізму» Гастона Башляра
60. Поміркований атеїзм Бертрана Рассела
61. Фридрих Шлегель: свобода як іронія та любов
62. Проблема самоідентифікації у практичній філософії Поля Рікера
63. Концепція ірраціональної інтуїції Анрі Бергсона
64. Релігійно-філософське вчення Льва Толстого
65. Микола Бердяєв: Боголюдина перед безоднею свободи
66. Володимир Соловйов: ідея Боголюдства
67. Федір Достоєвський: «Краса врятує світ»
68. Філософія статі Василя Розанова
69. Ноосфера Володимира Вернадського
70. «Філософія Серця» Памфіла Юркевича
71. Філософія Григорія Сковороди: ідеї трьох світів та «сродної праці»
72. Мова й національне буття у творчості Олександра Потебні
73. Соціальна філософія Михайла Грушевського

74. Особливості та перспективи розвитку філософії у сучасній Україні
75. Технологічний детермінізм Елвіна Тоффлера
76. Homo intelligens Йонезі Масуда
77. Інформаційне суспільство: сутність та форми
78. Простір і час у науці, релігії та мистецтві
79. Феномен тоталітаризму: конформізм та екстремізм
80. Істина як досконалість гносеології
81. Проблема свободи та її меж: адаптивність і життєва мудрість
82. Щастя як філософська та психологічна проблема
83. Мова як дім буття
84. Соціально-етичні проблеми генної інженерії
85. Наука в індустріальному та постіндустріальному суспільстві
86. Віртуальна реальність: сучасність та перспективи
87. Версії антропогенезу, їх порівняльний аналіз
88. Свідоме та позасвідоме як феномени людського життя
89. Світоглядно-теоретичне підґрунтя сучасної філософії управління
90. Методологічні засади філософії господарювання
91. Свобода волі та парадокси концепцій психічної детермінації
92. Порівняльний аналіз гіпотез походження життя та їх філософських засад
93. Філософія як методологічне й світоглядне підґрунтя наукового знання
94. Феномен мудрого правителя в історії людства
95. Мудрість у логіко-гносеологічних вимірах
96. Мудрість як феномен людського буття
97. Філософська та медична антропології: стан, проблеми та перспективи
98. Техніка як соціальний феномен
99. Принципи формування людського інтелекту: від перцепції до мудрості
100. Штучний інтелект як філософська та наукова проблема

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ВИКОНАННЯ ТА ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ

Тема реферату обирається аспірантом чи здобувачем наукового ступеня PhD із вищезазначеного переліку, яка в межах одного потоку (слухачів поточного навчального року) не повинна повторюватися. Проте, за згодою членів фахової екзаменаційної комісії, вона може бути модифікованою. Теж саме стосується одноосібної роботи над рефератом: тема із запропонованого переліку може бути зміненою у бік розширення чи звуження або розробленою, виходячи із тематики дисертаційного дослідження, у співвідношенні із суміжним науковим чи світоглядним інтересом. Після заявленої і затвердженої кафедрою філософії та соціально-гуманітарних дисциплін теми, назва не підлягає зміні, про що має свідчити текст реферату у електронному і, насамкінець, паперовому вигляді, що подається до екзаменаційної комісії після публічного обговорення і захисту автором у визначений термін (до складання кандидатського іспиту).

Загальний обсяг реферату має сягати приблизно один умовний друкований аркуш, що відповідає 23-25 сторінкам тексту українською мовою формату А4. Стандарти друку: кегль – 14pt, міжрядковий інтервал – 1,5, шрифт Times New Roman, абзацний відступ – 1,25 см, поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліворуч – 3 см, праворуч – 1,5 см.

Текст реферату повинен містити: **Зміст** або **План**, який складається із «**Вступу**» (не менше однієї сторінки), основних «**Розділів**» (I, II – не менше двох), «**Підрозділів**» (1.1, 2.1 – не менше двох у кожному розділі), «**Висновків**» (не менше однієї сторінки) та «**Списку використаних джерел**» (не менше шести джерел). Якщо **План** є простим, а не **Змістом**, допускається перелік пунктів без розділів, підрозділів чи параграфів. У такому випадку вони нумеруються арабськими цифрами (1, 2, 3...).

У **вступі** необхідно обґрунтувати актуальність теми реферату, її місце у просторі сучасного філософського, культурологічного та методологічного дискурсу, нагальність проблем та способів вирішення суперечностей, зафіксованих у досліджуваному явищі; сформулювати предмет і об'єкт дослідження; визначити мету та завдання, на яких буде зосереджено увагу автора реферату.

У **першому розділі** реферату стисло аналізуються історико-філософські джерела з теми реферату, при цьому необхідно вказати на дискусійні питання, альтернативні підходи, визначити тих авторів, на праці яких буде спиратися виклад. Необхідно зазначити сучасні підходи щодо тлумачення зазначеної проблематики.

У **наступних розділах** на основі аналізу літератури з додержанням вимог логічної послідовності та цілісності викладу має бути розкритий зміст теми. Текст реферату, його окремі положення повинні бути пов'язані з працями, що представлені в списку використаних джерел.

Для написання реферату, крім фундаментальних, класичних, першоджерельних праць, рекомендується використовувати сучасну літературу (критичні дослідження за темою, датовані останнім десятиліттям). Не варто джерельну базу «переобтяжувати» підручниками.

Фрагменти тексту, де йдеться про власні міркування автора реферату, необхідно виокремити із загального викладу (за допомогою висловлювань на кшталт: «нам видається слушним...», «ми переконані в істинності ...», «як вважає автор...», «ми солідарні із позицією...», «заслугує на увагу ідея...», проте вимагає критичного переосмислення його теза стосовно ...», «ми вважаємо доцільним ...», «як на мене...», «не можемо погодитися із твердженням...», «перспективним, на нашу думку, у подальшому дослідженні проблеми є розробка ...» тощо).

Особливу увагу необхідно приділити **висновкам**, у яких необхідно викласти основні тези реферату, вказати, що саме показав аналіз літератури, здійснений в рефераті, якими є відповіді на основні питання, сформульовані у **вступі**.

Список використаних джерел формується спочатку за слов'янською алфавітною символікою, потім – за латинською. Бібліографічні джерела

наводяться в порядку їх розташування у тексті або в алфавітному порядку. Електронний ресурс подається у формі посилання на режим доступу, тобто адресу сайту, бібліотеки тощо та їх окремі позиції, якій передуює прізвище та ім'я автора (авторів) і назва тексту, що прямо цитується або використовується ідея зазначеного автора чи авторів.

Приклад:

1. Беседы и суждения Конфуция. Пер. В.Васильева. Издание 2-е, исправленное / Конфуций. – СПб.: ООО Издательство «Кристалл», 2001. – 1120 с.
2. Попович Мирослав. Толерантність – наша національна риса. Наскільки терпимим є сучасне українське суспільство? / М.В.Попович // Вісник Пенсійного фонду України. – 2011. – № 14. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.filosof.com.ua/Conference/Tolerant.doc>.
3. Шинкарук Володимир. Віра, надія, любов / В.І.Шинкарук // Віче. – 1999. – №3. – С.4-14.
4. Kyselytsia Svitlana. Existential Wisdom Of Belief / S.V.Kyselytsia // American Journal of Scientific and Educational Research, 2014, No.2. (5) (July-December). Volume II. – New York: Columbia Press, 2014. – P. 478-487.

Бібліографічні посилання у тексті беруться у квадратні дужки. Перша цифра – номер джерела у списку літератури, друга – номер сторінки. Номер джерела та номер сторінки розділяються комою, номери джерел – крапкою з комою. Крапка ставиться після дужок посилань. *Приклад:* [1] або [2,с.34]. Якщо посилання загальне, тобто не є цитованим, то сторінка не зазначається. Якщо перераховуються декілька джерел, вони розділяються знаком «;» і відповідають пронумерованим позиціям у *списку використаних джерел*. *Приклад:* [1;3;12].

Примітки подаються внизу сторінки або у кінці реферату.

Додатки (малюнки, фотографії, таблиці, схеми тощо) до кількісного виміру (нумерація сторінок) реферату не входять і позначаються заголовними літерами українського алфавіту (А, Б, В, Г... у порядку їх продовження).

КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ РЕФЕРАТУ

Кожен реферат підлягає рецензуванню, у якому членами екзаменаційної комісії пропонується оцінка, заснована на ступені виконання вищевикладених вимог та рекомендацій. Комісія має право підвищити або знизити запропоновану рецензентом оцінку, виходячи із наслідків співбесіди за рефератом (переконаність автора у висловлених світоглядно-теоретичних положеннях, орієнтація у змісті реферату, обізнаність із цитованою літературою тощо).

Для позитивної оцінки реферату обов'язковим є використання літератури останніх років. Бажаним наслідком спільної роботи над рефератом викладача та аспіранта чи здобувача є також використання тієї літератури з даної теми, на яку вказав науковий консультант, а також літератури, яку було рекомендовано до семінарських занять, якщо вона стосується теми реферату. В тексті реферату

мають відобразитися концептуальні положення лекційного курсу із вказаної та дотичних проблем.

Реферат має бути зовнішньо оформлений відповідно до зразка. Недотримання вищезазначених вимог до реферату дає підставу для зниження його оцінки. На оцінку позитивно впливає змістовність викладу основних тез реферату, аргументованість відповідей на питання, активність в обговоренні запропонованих іншими учасниками форуму філософських проблем на сайті «Асоціація Філософського Мистецтва».

Члени фахової екзаменаційної комісії можуть запрошувати автора реферату на індивідуальну співбесіду або пропонувати виступ на методологічному семінарі чи конференції молодих вчених з доповіддю, якщо тема його дискурсу збігається із темою семінару, круглого столу, підсекції тощо.

Оцінка за реферат є складовою загальної оцінки екзамену. При оцінці за реферат «задовільно» загальна оцінка не може бути вище «добре». При оцінці «незадовільно» аспірант (здобувач) до складання кандидатського іспиту з філософії не допускається.

Реферат може бути оцінений на «**відмінно**», якщо виявляється послідовне, повне і глибоке розкриття змісту обраної теми; творча самостійність у викладі питань, які розглядаються; зв'язок реферату з науковою проблемою здобувача чи аспіранта; критичне оцінювання тверджень, що не збігаються з позицією автора; повну обізнаність з літературою, на яку вказується.

Оцінка «**добре**» виставляється за умови повного та самостійного висвітлення теми; забезпечення зв'язку реферату з темою дисертаційного дослідження; демонстрації ґрунтовної обізнаності з філософською методологією, класичними працями, дотичними тематиці реферату; оперування змістом джерел, на які велось посилання; усвідомлення недоліків теоретичної розвідки та вияв шляхів їх усунення.

Оцінка «**задовільно**» виставляється, коли у рефераті не дотримана хоча б одна з умов, перерахованих вище; зміст теми розкритий поверхово, без належної аргументації; виявляються помилки в оформленні, описі джерел, допущені неточності у посиланнях; реферат має описовий характер, не сформульована головна проблема; зміст розділів основної частини не вичерпує предмету, що розглядається у рефераті; у ході співбесіди автор не довів належного володіння змістом та джерелами посилання.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється за однієї з умов: зміст не розкрито; автор списав текст із опублікованих джерел; не орієнтується у змісті; не виявляє обізнаності із застосованою у рефераті літературою; не демонструє розуміння зв'язку теми реферату з темою дисертаційного дослідження.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ПІДРУЧНИКИ, НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ, МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, СЛОВНИКИ:

1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): Підручник. – К.: Тандем, 2000. – 416 с.
2. Волинка Г.І., Гусев В.І., Огородник І.В., Федів Ю.О. Вступ до філософії. Історико-філософська пропедевтика: Підручник. – К.: Вища школа, 1999. – 624 с.
3. Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312 с.
4. Всемирная энциклопедия. Философия. XX век / Главн. науч. ред. и сост. А.А.Грицанов – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2002. – 976 с.
5. Бесс, Ж.-М. Философия: краткий курс / Ж.М.Бесс, А.Буасьер; пер. с франц. – М.: АСТ: Астрель, 2005. – 156 с.
6. Головка Б.А. Філософська антропологія : Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1997. – 359 с.
7. Горак Г.І. Філософія. Курс лекцій. – К.: Либідь, 1998. – 412 с.
8. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. – К.: Наукова думка, 1997. – 285 с.
9. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К.: Наукова думка, 1993. – 289 с.
10. Історія філософії України. Хрестоматія. Ред. Горський В., Нічик В. – К., «Вища школа», 1993. – 395 с.
11. Ільїн В.В. Філософія: підручник: у 2-х ч. Ч.1. Історія розвитку філософської думки/ В.В. Ільїн, Ю.І.Кулагін. – К.: Альтерпрес, 2002. – 464 с.; Актуальні проблеми сучасності. – К.: Альтерпрес, 2002. – 480 с.
12. Касьян В.І. Філософія : Відповіді на питання екзаменаційних білетів: Навч. посіб.5-е вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2008. – 347 с.
13. Касьян В.І. Філософія : навч. посіб. – К.: Знання, 2004. – 406 с.
14. Конверський А.Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 536 с.
15. Кохановский В.П. Философия и методология науки. Учебник для высших учебных заведений. – Ростов н/Д.: Феникс, 1999. – 576 с.
16. Кремень В.Г. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : Підручник. – К.: Книга, 2005. – 398 с.
17. Кунцман П., Буркард Ф.-П., Видман Ф. Философия: dtv-Atlas: Пер. С 9-го нем.изд. – М.: Рыбари, 2002. – 268 с.
18. Лубський В.І. Релігієзнавство: Підручник – К.: Вілбор, 1997. – 480 с.
19. Лук'янець В.В., Соболев О.М. Філософський постмодерн. Навч. посібник. – К.: Альтерпрес, 1998. – 393 с.
20. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Вступ до історії філософії в

Україні» / Укл. Гірман Ю.І., Киселиця І.М., Киселиця С.В., Крючков А.І. – Ч.: ЧТІ, 1993. – 30 с.

21. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах: Навч. посібник / За ред. М.Ф.Тарасенка. – К.: Вища школа, 1997. – 312 с.

22. Петрушенко В.Л. Філософія : Курс лекцій : навчальний посібник. – 3-те вид., переробл. і допов. – Л.: Новий світ, 2002, 2005. – 456 с.

23. Рассел Б. Історія західної філософії. Пер. з англ. Ю.Лісняка, П.Тарашука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.

24. Стивенсон Д. Философия. Пер. с англ. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 294 с.

25. Соціальна філософія. Короткий енциклопедичний словник / Ред. Андрущенко В.П., Горлач М.І. – К. – Х.: Рубікон, 1997. – 400 с.

26. Табачковський В.Г., Булатов М.О., Хамітов Н.В. Філософія: світ людини. Курс лекцій. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2003. – 429 с.

27. Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Україна, 2001. – 512 с.

28. Філософський енциклопедичний словник / Ред. Шинкарук В.І. та інші. – К.: Абрис, 2002. – 741 с.

29. Філософський словник / Упор. та ред. Шинкарук В.І. та інші. – 2-е вид. – К.: Вища школа, 1999. – 388 с.

30. Філософія. Курс лекцій. Навчальний посібник / Ред. І.Бичко, та ін. – К.: Либідь, 1999. – 419 с.

31. Філософія. Методичні рекомендації для аспірантів та здобувачів наукового ступеня / Укладачі Хамітов Н.В., Киселиця І.М., Киселиця С.В. – Чернігів: ЧДТУ, 2012. – 69 с.

32. Філософія. Навчальний посібник / Ред. В.Кременя, Ф.Горлача. – К.: Вища школа, 2002. – 537 с.

33. Філософія. Навчальний посібник / Ред. І.Надольного та ін. Вид.5-е. – К.: Вікар, 2006. – 364 с.

34. Філософська думка в Україні : бібліогр. слов. / авт. кол. В.С.Горський, М.Л.Ткачук, В.М.Нічик та ін. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2002. – 244 с.

35. Філософський словник соціальних термінів. 2-ге вид. – Х.: Рубікон, 2005. – 449 с.

36. Философия и методология науки / Под редакцией В. И. Купцова. – М.: АСПЕКТ ПРЕСС, 1996. – 557 с.

37. Хамитов Н. Философская антропология: словарь (в соавторстве с Крыловой С., Розовой Т., Минева С., Лютым Т. и др.). Издание 2-е, исправленное и дополненное. – К.: КНТ, 2015. – 438 с.

38. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж. Навчальний посібник зі словником / Під ред. Н.Хамітова. 3-е видання, перероблене та доповнене. – К.: КНТ, 2015. – 396 с.

39. Хамитов Н. Философия: бытие, человек, мир. Издание 2-е, исправленное и дополненное. – К.: КНТ, 2015. – 277 с.

40. Хамитов Н., Крылова С. Философский словарь. Человек и мир. – К.: КНТ, Центр учебной литературы, 2008. – 311 с.

41. Читанка з історії філософії. У 6 кн. / Під ред. Волинки Г. І. – К.: Вища школа, 1992-1993.

ПЕРШОДЖЕРЕЛА: ТРАКТАТИ, МОНОГРАФІЇ, СТАТТІ

До списку першодруків українською та російською мовами ввійшли найвизначніші пам'ятки вітчизняної та світової філософії. Частина із них щороку включають до питань кандидатського іспиту, позаяк вони відображають здобутки основних філософських традицій, шкіл, течій, напрямів тощо, а їх зміст відповідає колу актуальних проблем відповідних наукових спеціальностей. Всі джерела є доступними, оскільки вони неодноразово перевидавалися і, без сумніву, не могли не потрапити до фондів бібліотек (імені Короленка, Островського, вищих навчальних закладів) нашого міста. Вони є до снаги всім, хто має вищу освіту, оскільки були рекомендовані у курсі вивчення філософії для бакалаврів та магістрів усіх напрямів і спеціальностей державних ВНЗ.

Розпочинаючи роботу над вивченням першоджерел, необхідно детально ознайомитися із змістом, звернути увагу на його тлумачення у підручниках, навчальних посібниках, енциклопедіях, словниках, наукових статтях, що зазначені у даних «Методичних рекомендаціях...» Наразі радимо, уважно прочитавши твір, зробити короткий конспект, який обов'язково повинен містити ключові слова. У разі потреби Ви можете звернутися за консультацією до членів екзаменаційної комісії.

- Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. – М.: ВЛАДОС, 1994.
- Акимова А. Вольтер. – М., 1970.
- Антология мировой философии. В 4-х тт. // Ред. Соколов В.В. и др. – М., 1969-1972.
- Абеляр П. История моих бедствий. – М., 1959.
- Аверинцев С.С. Западно-восточные размышления или о несходстве сходного // Восток-Запад. Исследования. Переводы. Публикации. – М., 1988.
- Агацци Э. Человек как предмет философии // Вопросы философии. – 1989. – №2.
- Адорно Т.К. К логике социальных наук // Вопросы философии. – 1992. – №10.
- Алексеев П.В., Панин А.В. Теория познания и диалектика. – М., 1991.
- Аристотель. Метафизика // Соч. В 4 т. – М., 1976. – Т.1.
- Аристотель. Никомахова етика // Соч. В 4 т. – М., 1983. – Т.4. – с. 53.
- Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1976.
- Башляр Г. Новый рационализм. Пер. с фр. – М., 1987.

- Белл Д. Наступление постиндустриального общества. Опыт социального прогноза. – М.: Экзамен, 1973.
- Белл Д. Социальные рамки информационного общества. – М.: Харвест, 1980.
- Бергсон А. Два источника морали и религии. – М., 1994.
- Бергсон А. Душа и тело Опыт о непосредственных данных сознания. Материя и память // Сочинения: В 2 т. Т.1. – М., 1993.
- Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. – М., 1990.
- Бердяев Н. О назначении человека. – М., 1993.
- Бердяев Н. Самопознание. – М., 1991.
- Бердяев Н. Философия свободы. Смысл творчества. – М., 1989.
- Бердяев Н.А. Философия неравенства. М., 1990.
- Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания, в котором исследованы главные причины заблуждений и затруднений в науках, а также основания скептицизма, атеизма и безверия. Три разговора между Гиласом и Филонусом, в опровержение скептиков и атеистов // Сочинения. – М., 1978.
- Бёрн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. Пер. с англ. А. Грузберга. – М.: Эксмо, 2007.
- Бёме Я. Об избранности по благодати. – К., 1995.
- Богомоллов А.С. Античная философия. – М., 1995.
- Богомоллов А.С. Античная философия. – М., «Мысль», 1995.
- Боэций С. «Утешение философией» и другие трактаты. – М., 1990.
- Бруно Дж. Диалоги. – М., 1949.
- Бубер М. Проблема человека // Два образа веры. – М., 1995.
- Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть I. Кант. Фихте. Шеллинг. – К., 2003.
- Булатов М.А. Немецкая классическая философия. В 2-х частях. Часть II. Гегель. Фейербах. – К., 2006.
- Булгаков С.Н. Свет невечерний: Созерцания и умозрения. – М., 1994.
- Булгаков С.Н. Философия хозяйствования. – М., 1990.
- Бэкон Ф. Опыты, или наставления нравственные и политические // Сочинения в двух томах. 2-е, испр. и доп. изд. Т.2 – М., 1978.
- Бэкон Ф. Новый Органон, или истинные указания для истолкования природы // Сочинения в двух томах. 2-е, испр. и доп. изд. Т.2 – М., 1978.
- Бэкон Ф. О достоинстве и приумножении наук // Сочинения в двух томах. 2-е, испр. и доп. изд. Т.1 – М., 1978.
- Быховский Б.Э. Кьеркегор. – М., 1972.
- Валла Лоренцо. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. – М., 1989.
- Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К., 1994.
- Велесова книга. Славянские Веды. – М., 2002.
- Вейнингер О. Пол и характер. – М., 1993.
- Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму // Вебер М. Избр.

- произведения. – М., 1990.
- Вебер М. Наука как призвание и профессия // Избр. произв. – М., 1990.
 - Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. – М., 1991.
 - Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
 - Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. Пер. с фр. – М., 1988.
 - Винниченко В. Відродження нації: У 3 т. – К., 1990.
 - Витгенштейн Л. Логико-философский трактат. – М., 1958.
 - Вишенський І. Твори. – К., 1959.
 - Вольтер. Трактат о метафизике // Философские сочинения. – М., 1988.
 - Восток-Запад. Исследования. Переводы. Публикации. – М., 1988.
 - Габитова Р.М. Философия немецкого романтизма. – М., 1989.
 - Гайденко П.П. Философия Фихте и современность. – М., 1979.
 - Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII в.в.). – М., 1987.
 - Габермас Ю. Єдність розуму у розмаїтті його голосів. – К., 2002.
 - Гадамер К.-Г. Истина и метод. – М., 1998.
 - Гарэн Э. Проблемы итальянского Возрождения. Пер. с итал. – М., 1986.
 - Гегель Г.В.Ф. Работы разных лет: В 2 т. – М., 1971.
 - Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. – СПб., 1992.
 - Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Т. 1. Наука логики. – М., 1974.
 - Гете И.В. Фауст. – М., 1962.
 - Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та виховання. – К., 1994.
 - Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. – К., 2000.
 - Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М., 1987.
 - Гольбах П. Система природы, или о законах... // Избр. филос. произв.: В 2 т. Т.1. – М., 1963.
 - Гомер. Илиада. Одиссея. Пер. с древнегреч. – М., 1967.
 - Горак Г.І. Смысл життя, безсмертя буття і доля людини // Філософсько-антропологічні читання'96. – 1996. – Вип. 2.
 - Горський В.С. Історія української філософії. – К., 1996.
 - Горський В. Філософія в українській культурі: методологія та історія. Філософські нариси. – К., 2001.
 - Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
 - Гофф Ф. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
 - Границы науки. – М.: ИФ РАН, 2000.
 - Грушевський М. На порозі нової України. – К., 1991.
 - Грушевський М. Хто такі українці, і чого вони хочуть. – К., 1991.
 - Гулыга А. Гегель. – М., 1970.
 - Гулыга А. Кант. – М., 1981.
 - Гулыга А. Немецкая классическая философия. – М., 1986.

- Гулыга А. Шеллинг. – М., 1982.
- Гусев В.І. Вступ до метафізики: Навчальний посібник. – К., 2004.
- Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. – К., 2000.
- Гуссерль Е. Формальна і трансцендентальна логіка // Читанка з історії філософії, в 6-ти книгах. Книга VI. Зарубіжна філософія XX ст. – К., 1993.
- Гуссерль Э. Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философии. Философия как строгая наука. – Мн., М., 2000.
- Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1984.
- Г'юм Д. Трактат про людську природу: Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі – К., 2003.
- Данте Алигьери. Божественная комедия. – М., 1987.
- Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукати істину в науках. – К., 2001.
- Декарт Р. Метафізичні роздуми. – К., 2000.
- Дидро Д. Энциклопедия, или Толковый словарь наук, искусств и ремёсел. – М., 1982.
- Делёз Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? – СПб., 1998.
- Джеймс У. Воля к вере / Пер. с англ. – М., 1997.
- Джемс В. Многообразие религиозного опыта. – СПб., 1993.
- Джохадзе Д.В. Основные этапы развития античной философии. – М., 1977.
- Дидро Д. Сочинения: В 2 т. – М., 1986-1991.
- Донцов Д. Націоналізм. – Лондон; Торонто, 1986.
- Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу // Вибране. – К., 1991.
- Древнеегипетская книга мертвых. Слово устремленного к свету. – М., 2002.
- Дьюи Дж. Свобода і культура // Зарубіжна філософія XX століття. – К., 1993.
- Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления. – М., 2-е издание, 1919.
- Жильсон Э. Философ и теология. – М., 1995.
- Жильсон Э. Разум и откровение в Средние века // Богословие в культуре средневековья. – К., 1992.
- Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1992.
- Заратустра. Учение огня. Гаты и молитвы. – М., 2002.
- Зеньковский В.В. История русской философии. – Л., 1991.
- Зеньковский В.В. Основы христианской философии. – М., 1996.
- Зегет В. Элементарная логика / Пер. с нем. – М., 1985.
- Зеров М. Пантелеймон Куліш // Твори: У 2-х т. Т.2. – К., 1990.

- Енгельс Ф. Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. 2-е вид. Т.21. – К., 1964.
- Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності і держави // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. 2-е вид. Т.21. – К., 1964.
- Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Т.20. – М., 1959.
- Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. – К., 1999.
- Єрмоленко А.М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – панування природи. Монографія. – К.: Лібра, 2010. – 416 с.
- Іларіон. Слово про Закон і Благодать // Історія філософії України. Хрестоматія. – К., 1993.
- Ильенков Э.В. Философия и культура. – М., 1991.
- Избранные труды русских логиков XIX века. – М., 1956.
- Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
- Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов. – М., 1988.
- Кант И. Критика чистого разума. – СПб., 1993.
- Кант И. Критика практического разума // Сочинения. Т.4.Ч.1. – М., 1965.
- Капица С.П. Общая теория роста населения Земли. – М.: Наука, 1999.
- Карнап Р. Подолання метафізики через логічний аналіз // Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. – К., 1998.
- Карнап Р. Философские основания физики. – М., 1971.
- Кассирер Э. Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Категориальные структуры познания и практики / Авт. кол. Табачковский В.Г. и др. – К., 1986.
- Кафка Ф. Замок. – К., 1995.
- Кессиди Ф.Х. Сократ. – М., 1988.
- Кістяківський Б.О. Українці і російське суспільство. Проблеми і завдання соціально-наукового пізнання // Філософ. і соціол. думка. – 1992. - №1.
- Киреевский И.В. Эстетика и критика. – М., 1978.
- Киркегор С. Наслаждение и долг. Пер. с дат. Изд.3-е. – К., 1994.
- Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
- Кликс Фридрих. Пробуждающееся мышление. История развития человеческого интеллекта. 2-е издание, переработанное и дополненное. Пер. с нем. В.Д.Литвинова и Е.Н.Причепия. – К.: Издательство при Киевском государственном университете издательского объединения «Вища школа», 1985.
- Кониський Г. Філософські твори: У 2-х томах. – К., 1990
- Конфуций. Беседы и высказывания. – М., 2001.
- Копнин П.В. Гносеологические и логические основания науки. – М., 1974.
- Корет Э. Основы метафизики. Пер. с нем. – К., 1998.

- Корнев В.И. Сущность учения буддизма // Философские вопросы буддизма. – Новосибирск, 1984.
- Костомаров М.І. Книга буття українського народу. – К., 1991.
- Костомаров М.І. Слов'янська міфологія: Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. – К., 1994.
- Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз) : монографія. – Ніжин, 2011.
- Крымский С.Б., Парахонский Б.А., Мейзерский В.М. Эпистемология культуры (Введение в обобщенную теорию познания). – К., 1993.
- Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды. – К., 2000.
- Кузанский Н. Об учёном незнании // Соч. в 2-х т. Т. 1. – М., 1979.
- Куайн У. ван О. Слово и объект. – М., 2000.
- Кузнецов В.Г. Герменевтика и гуманитарное познание. – М., 1991.
- Кузнецов В.Г., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западно-европейская философия XVIII столетия. – М., 1985.
- Куліш П. Вибрані твори. – К., 1969.
- Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен-Львів, 1995.
- Кульчицький О. Український персоналізм. – Мюнхен; Париж; 1985.
- Кун Н.А. Легенды и мифы Древней Греции. Пособие для учителей. – М., 1975.
- Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
- Кууси П. Этот человеческий мир. Пер. с англ. – М., 1988.
- Кушаков Ю.В. Историко-философская концепция Л. Фейербаха. – К., 1981.
- Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
- Лабиринты одиночества: Пер. с англ. – М., 1989.
- Лакатос И. Доказательства и опровержения. – М., 1967.
- Ламетри Ж.О. Трактат о душе (естественная история души). Человек-машина. Человек-растение. Анти-Сенека, или рассуждения о счастье // Сочинения. 2-е изд. – М., 1983.
- Лао-цзи. Дао де цзин // Читанка з історії філософії. – К., 1992.
- Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 1987.
- Левчук Л.Т. Психологический анализ: от бессознательного к “усталости сознания”. – К., 1989.
- Лейбниц Г.В. Новые опыты о человеческом разумении // Сочинения в 4 томах. Т.2. – М., 1983.
- Лейбниц Г.В. Опыты теодицеи о благости Божией, свободе человека и начале зла. // Сочинения в 4 томах. Т.4. – М., 1989.
- Лекторский В.А. Объект, субъект, познание. – М., 1980.
- Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм. // Полн. собр. соч. Т.18. – М., 1969.
- Ленин В.И. Философские тетради // Полн. собр. соч. Т.29. – М., 1969.

- Лэйнг Р.Д. Феноменология переживания. – К., 1995.
- Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Київ; Філадельфія, 1995.
- Липинський В. Релігія і церква в історії України. – К., 1995.
- Личковах В.А. Слов'янський Sacrum – скарбниця Європи: Наукові та публіцистичні праці із славістики, україністики, культурологічної регіоніки. – Чернігів, 2010.
- Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Сочинения в трёх томах. Т1, 2. – М., 1985.
- Локк Дж. Два трактата о правлении // Сочинения в трёх томах. Т.3. – М., 1988.
- Лосев А. Русская философия // Философия. Мифология. Культура – М., 1991.
- Лосев А.Ф. История античной философии. – М., 1989.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. – М., 1975.
- Лосев А.Ф. Последние века (3-6 века). – М., 1988.
- Лу Куань Юй. Даосская йога, алхимия и бессмертие. – СПб., 1993.
- Лукрецій, Тіт Кар. Про природу речей. – К., 1988.
- Лук'янець В.В., Соболев О.М. Філософський постмодерн. Навч. посібник. – К., 1998.
- Лютер М. О рабстве воли // Избранные произведения. – СПб., 1994.
- Лютий Т.В. Розумність нерозумного : Монографія. – К., 2007.
- Лях В. Е. Екзистенційна свобода: вибір та відповідальність (філософська концепція Ж.-П. Сартра) // Філософська та соціологічна думка. – 1995. – № 5-6.
- Майоров Г.Г. Формирование средневековой философия. – М., «Мысль», 1983.
- Макіавеллі Н. Державець. – К., 2001.
- Малахов В.А. Культура и человеческая целостность. – К., 1984.
- Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М., 1990.
- Мамардашвили М.К. Картезианские размышления. – М., 1993.
- Мамардашвили М. Мой опыт нетипичен. – СПб., 2000.
- Маритен Ж. Величие и нищета метафизики // Избранное. – М., 2004.
- Марк Аврелій. На самоті з собою. Роздуми // Читанка з історії філософії. – К., 1992.
- Маркс К. К критике политической экономии. Предисловие. Экономико-философские рукописи 1844 года // Маркс К., Энгельс Ф. Соч., 2-е изд. Т.13., Т.42 – М., 1959.
- Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология. Гл. Фейербах // Избр. соч.: В 9 т. Т.2. – М., 1985.
- Маркузе Г. Одномірна людина. Дослідження розвинутого індустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К., 1996.

- Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Философ. исследование учения Фрейда. – К., 1995.
- Марсель Г. К трагической мудрости и за её пределы // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Марсель Г. Homo viator. – К., 1998.
- Марголис Дж. Личность и сознание. Перспективы нередуктивного материализма. – М., 1986.
- Масуда Йонезі. Гіпотеза про генезис Homo intelligens / Пер. Віталій Лях. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Masuda_Yoneji/
- Машенко С.Т. Основні проблеми в історії української філософії. – Чернігів, 2001.
- Мейстер Экхарт. Книга божественного утешения. Проповеди и трактаты. – К., 1995
- Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. – М.: Издательство МГУ имени М. В. Ломоносова, серия «21 век: информация и общество», 1999.
- Мень А. История религии: В поисках пути истины и жизни: В 7 т.Т.1. – М., 1991.
- Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. – К., 2001.
- Методы логического анализа. – М., 1977.
- Мінаков М.А. Історія поняття досвіду: Монографія. – К., 2007.
- Мир философии. Книга для чтения. В 2 частях. / Сост. Гуревич П.С., Столяров В.И. – М., 1991.
- Мотрошилова Н.В. Рождение и развитие философских идей / Историко-философские очерки и портреты. – М., 1991.
- Мунье Э. Персонализм. – М., 1992.
- Найдыш В.М. Философия мифологии. – М., 2002.
- Нарский И.С. Давид Юм. – М., 1973.
- Нарский И.С. Западно-европейская философия 17 века. – М., 1974.
- Ницше Ф. Воля к власти. – Л., 1992.
- Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. – Л., 1990.
- Ницше Ф. Так говорил Заратустра. – М., 1990.
- Негодаев И.А. Философия техники. – Ростов н/Д: Издательский центр ДГТУ, 1997.
- Ойзерман Т.И. Принцип познаваемости мира. // Филос. науки. – 1990. - №10.
- Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? – М., 1991.
- Ортега-і-Гассет Х. Нові симптоми // Читанка з історії філософії. Книга VI. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993.
- Осипов А.О. Онтологія духовності: Монографія: У 2-х кн. – Миколаїв, 2008.
- Осипов Ю.М. Опыт философии хозяйства. – М., 1990.

- Парсонс Г. Человек в современном мире. Пер. с англ. – М., 1985.
- Патнэм Х. Разум, истина и история. – М., 2002.
- Паскаль Б. Мысли // Библиотека всемирной литературы. Т.42. – М., 1974.
- Петрушенко В.Л. Філософія знання. – К.: Кондор, 2005.
- Пирс Ч.С. Избранные произведения. – М., 2000.
- Платон. Держава. – К., 2000.
- Платон. Тімей // Читанка з історії філософії, книга І. Філософія Стародавнього світу. – К., 1992.
- Платон. Пир // Соч. В 4 т. Т. 2. – М., 1993.
- Плотин. Эннеады. – М., 1995.
- Плеснер Г. Ступени органического и человек // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Потебня О. Эстетика і поетика слова. – К., 1985.
- Полани М. Личностное знание. Пер. с англ. – М., 1985.
- Попов М.В. Аксиология і медицина (Проблема цінностей і медицина). – К., 2003.
- Попович М.В. Мироззрение древних славян. – К., 1985.
- Попович М.В. Логіка і наукове пізнання. – К., 1971.
- Попович М.В. Нарис історії культури України. – К., 1999.
- Попович М.В. Бути людиною. – К., 2011.
- Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. – К., 1997.
- Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т.1,2. – К., 1994.
- Поппер К. Логика и рост научного познания. – М., 1983.
- Поппер К. Логика научного исследования. – М., 2004.
- Прокопович Ф. Філософські твори: У 3-х т. – К., 1979-1981.
- Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Пролеев С. Античный мир. – М., 2000.
- Радхакришнан С. Индийская философия. В 2 тт. /Пер. с англ.– СПб., 1994.
- Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. – М.: «Мысль», 1991.
- Рассел Б. Почему я не христианин. – М., 1987.
- Рассел Б. Искусство мыслить. – М., 1999.
- Рассел Б. Исследование значения и истины. – М., 1999.
- Рассел Б. Человеческое познание: его сферы и границы. – М., 2000.
- Рационализм и культура на пороге тысячелетия. Материалы III Российского философского конгресса (16-20 сентября 2002 г.) в 3 т. – Р.н/Д., 2002.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. I. Античность. – СПб., 1994.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. II. Средневековье. – СПб., 1994.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. III. Новое время. – СПб., 1996.

- Рикер П. Герменевтика, этика, политика. – М., 1995.
- Рикерт Г. Границы естественнонаучного образования понятий. – СПб., 1997.
- Рікер П. Історія та істина. – К., 2001.
- Рікер П. Сам як інший. Пер. з фр. – К., 2000.
- Розанов В.В. Сумерки просвещения. – М., 1990.
- Роменец В. Жизнь и смерть в научном и религиозном истолковании. – К., 1989.
- Роттердамський Е. Похвала глупоті. Домашні бесіди. – К., 1993.
- Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. – К., 2001.
- Сартр Ж.П. Первичное отношение к другому: любовь, язык, мазохизм// Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм - це гуманізм // Читанка з історії філософії. Книга VI. Зарубіжна філософія ХХ століття. - К., 1993.
- Сартр Ж.П. Фрейд. – М., 1994.
- Самосознание европейской культуры ХХ века. – М., 1991
- Сенека Л.А. Нравственные письма к Луцилию. – М., 1986.
- Святой Августин. Сповідь / Пер. з латини. – К., 1999.
- Синергетическая парадигма. Многообразие поисков и подходов. – М.: Прогресс-Традиция, 2000.
- Скворода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. – К., 1983.
- Скворода Г.С. Тлумачення Плутарха про тишу серця // Твори. Т.2. – М., 1973.
- Скратон В. Коротка історія Новітньої філософії. – К., 1997.
- Современная философия и наука: знание, рациональность, ценности в трудах мыслителей Запада. – М., 1996.
- Соколов В.В. Средневековая философия. – М., 1986.
- Соловьёв Вл. Чтения о Богочеловечестве // Сочинения в двух томах. Т.2. – М., 1989.
- Соловьёв Вл. Смысл любви // Философия искусства и литературная критика. – М., 1991.
- Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
- Спиноза Б. Этика // Избранные произведения: В 2 т. – М., 1957.
- Степин В.С. Философия науки и техники. – М., 1995.
- Столяр М.Б. Религия советской цивилизации. – К., 2010.
- Столяр М. Советская смеховая культура. – К., 2011.
- Судзуки Д.Т. Основы дзен-буддизма // Буддизм / Сост. Я.В.Боцман. – Х., 2002.
- Табачковський В.Г. Людина. – Екзистенція. – Історія. – К., 1996.
- Табачковський В.Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». – К., 2005.

- Табачковський В.Г. У пошуках невтраченого часу: (Нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників). – К., 2002.
- Тайлор. Б. Первобытная культура. Пер. с англ. – М., 1989.
- Таранов П. Анатомия мудрости. Жизнь, судьба, учения 120 философов. В 2 томах. – Смфп., 1999.
- Таранов П.С. Современники вечности. В 2 т. Т.1 / П.С.Таранов. – М., 2001.
- Тарнас Р. История западноевропейского мышления / Пер. с англ. – М., 1998.
- Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
- Тертуллиан. О плоти Христовой // Избр. соч. – М., 1994.
- Тойнбі А. Дослідження історії. – К., 1995.
- Тоффлер Е. Особистість майбутнього // Генеза. – 1996. – №1.
- Тоффлер Е. Третя хвиля // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К., 1996.
- Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002.
- Успенский П. Новая модель Вселенной. – СПб., 1993.
- Уайтхед А.Н. Избранные работы по философии. Пер. с англ. – М., 1990.
- Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки: Пер. с англ. и нем. – М., 1986.
- Фейербах Л. Вопрос о бессмертии души с точки зрения антропологии. Основные положения философии будущего // Избр. Соч. – Т.1. – М., 1995.
- Федоров Н.Ф. Сочинения // Из I тома «Философия общего дела». – М., 1982.
- Філософія етнокультури та морально-естетичні стратегії громадянського самовизначення: Збірник наукових статей. – Чнг., 2006.
- Философия в современном мире. Философия и логика. – М., 1974.
- Философский словарь Владимира Соловьева. – Ростов н/Д.: Феникс, 1997.
- Фихте Й.Г. Наукоучение 1801 года. – М., 2000.
- Флоренский П.А. У водоразделов мысли. – М., 1991.
- Флоровский Г. Пути русского богословия. 3-е изд. – Париж, 1983.
- Фома Аквинский. О бытии и сущности // Антология мировой философии в четырех томах. Т.1. Ч. 2. – М., 1969.
- Фома Аквинский. Сумма теологии I-II // Вопросы философии. – 1997. – №9.
- Фрагменты ранних греческих философов. От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики. Ч.1. – М., 1989.
- Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
- Франко І. Що таке поступ? // Твори. Т. 45. – К., 1986.
- Франко І. Хуторна поезія П.О.Куліша // Твори. Т.26. – К., 1980.

- Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Твори. Т.41. – К., 1984.
- Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М., 1989.
- Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1994.
- Фрейд З. Я и оно. Введение в психоанализ // Избранное. – М., 1989.
- Фрэйзер Д.Д. Золотая ветвь: Исследование магии и религии. Пер. с англ. – М., 1983.
- Фромм Э. Душа человека. – М., 1992.
- Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1986.
- Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. – 1990. – №3.
- Хабермас Ю. Познание и интерес // Философские науки. – 1990. - №1.
- Хайдеггер М. Бытие и время. – М., 1997.
- Хайдеггер Й. Що таке метафізика? // Читанка з історії філософії. Книга VI. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993.
- Хакен Г. Синергетика. Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1986.
- Хамитов Н.В. Афоризмы Силы : Тайна красоты отношения к себе и другому. – М., Х., 2005.
- Хамитов Н. Люди тоски и люди скуки: экзистенциальные основания совместимости. 3-е, дополненное и переработанное издание. – К.: Атика, 2012.
- Хамитов Н. Освобождение от обыденности: искусство как разрешение противоречий жизни. – К., 1995.
- Хамітов Н. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. – К., 2000.
- Хамитов Н., Крылова С. Этика. Путь к красоте отношений. – К., 2007.
- Хейзинга И. Осень Средневековья. – М., 1989.
- Хомяков А.С. Сочинения богословские. СПб., 1995.
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.
- Черныш А.М. Войти в душу народную: Отечественная мысль XIX-XX веков о характере русского народа. – М., 2011.
- Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992.
- Шаронов В.В. Основы социальной антропологии. – СПб., 1997.
- Швырев В.С. Анализ научного познания: основные формы направления, проблемы. – М., 1988.
- Шевченко Т. Г. Щоденник. - К., 1981.
- Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. – К., 1993.
- Шевченко Т.Г. Повна збірка творів. – К.: ТОВ «Видавництво Глорія», 2014. – 400 с.: іл.
- Шелер М. Положение человека в Космосе // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Шеллинг Ф.В. Сочинения : В 2 т. – М., 1987-1989.
- Шеллинг Ф.В.И. Система трансцендентального идеализма. – Л., 1936.

- Шестов Л. Апофеоз беспочвенности. Опыт адогматического мышления. – Л., 1991.
- Шестов Л. Добро в учении гр.Толстого и Фридриха Ницше // Избр. Соч.– М., 1993.
- Шестов Л. Достоевский и Ницше // Избр. соч. – М., 1993.
- Шестов Л. Киргегард и экзистенциальная философия. – М., 1992.
- Шинкарук В.І. Вибрані твори в 3-х т. – К., 2003.
- Шинкарук В.І. Віра, надія, любов // Віче. – 1994. – №4.
- Шинкарук В.І., Яценко А.І. Гуманизм диалектико-материалистического мировоззрения. – К., 1984.
- Шинкарук В.І. Логика, диалектика и теория познания Гегеля. – К., 1964.
- Шинкарук В.І. Философия и мировоззрение // Человек и мир человека. – К., 1977.
- Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. – М., 1992.
- Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости // Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М., 1992.
- Шпенглер О. Закат Европы: Общие черты морфологии мировой истории. – М., 1993.
- Щербатской Ф.И. Избранные труды по буддизму. - М., 1998.
- Юнг К. Архетип и символ. – М., 1991.
- Юнг К. Сознание и бессознательное: Сборник / Пер. с англ. – СПб., 1997.
- Юнг К. Г. Проблема души современного человека // Философские науки. – 1989. – № 5.
- Юнг К.Г. Йога и Запад: Сборник: Пер. с нем. – Лв., К., 1994.
- Юркевич П. Сердце и его значение в духовной жизни человека, по учению слова Божия // Философские произведения. – М., 1990.
- Якобсон Р. Язык и бессознательное. – М., 1996.
- Ялом И. Экзистенциальная терапия. / Пер. с англ. – М., 1999.
- Ярошовець В.І. Людина в системі пізнання. – К., 1996.
- Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- <http://www.aphy.net>
- <http://www.filosof.com.ua>
- <http://www.Library92@ukr.net>
- <http://www.nehudlit.ru>
- <http://www.philosophy.ua>
- <http://www.philosophy.ru>
- <http://www.psylib.kiev.ua>

ДОДАТОК А – ЗРАЗОК ЗАЯВИ НА ОТРИМАННЯ ТЕМИ РЕФЕРАТУ

Завідувачу кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ
(наук. ступінь, вч. звання, Прізвище, Ім'я, По-батькові (у родовому відмінку)

Аспіранта / Здобувача (назва кафедри та вищого навчального закладу,
де прикріплений заявник)
Прізвище, Ім'я, По-батькові (у родовому відмінку)

Контактна адреса і телефон

ЗАЯВА

Прошу зареєструвати тему мого реферату «.....» з метою підготовки до складання кандидатського іспиту з філософії у травні 2015 року.

Вибір теми спричинений колом моїх *наукових* / *світоглядних* інтересів.

Проблематика дисертаційного дослідження пов'язана з (у разі наявності затвердженої профільною кафедрою теми дисертації, зазначається її назва та науковий керівник; за відсутності – коло наукових інтересів або галузь знань).

Дата

ПІДПИС

ДОДАТОК Б – ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОГО АРКУША РЕФЕРАТУ

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет
Кафедра філософії та соціально-гуманітарних дисциплін

ТЕМА РЕФЕРАТУ

Реферат аспіранта (здобувача) кафедри (назва) Інституту чи ВНЗ (назва)

Прізвище, ім'я, по-батькові (повністю, у родовому відмінку)

Підпис

Тема дисертації: (назва)

Науковий керівник: (із дисертаційної теми)
професор (доцент) кафедри (назва)
Прізвище, ім'я, по-батькові

ЗМІСТ

Мета, завдання та результати вивчення курсу	3
Структура курсу	5
Тематичний план вивчення курсу	5
Семінарські заняття	6
Мета і форми проведення семінарів	7
Плани семінарських занять	7
Реферат та критерії його оцінювання	30
Теми рефератів	30
Основні правила виконання та вимоги до оформлення	32
Критерії оцінювання реферату	34
Рекомендована література	36
Підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, словники	36
Першоджерела: трактати, монографії, статті	38
Додаток А – Зразок заяви на отримання теми реферату	51
Додаток Б – Зразок титульного аркуша реферату	52